

Editorial

Po roce se v Sociowebu opět vracíme k tématu veřejnosti, veřejného mínění a výzkumů veřejného mínění.

V úvodním textu *Veřejné mínění, politika a racionalita* se Daniel Kunštát věnuje pojmu veřejné mínění a zejména otázce vytváření politických názorů veřejnosti.

Jan Červenka ve svém článku *Protiraketová obrana USA ve světle veřejného mínění* shrnuje nejnovější výsledky průzkumu veřejného mínění na toto velmi aktuální téma.

V textu *Agenda-setting* přibližuje Vlastimil Nečas tento teoretický koncept a popisuje, kam zaměřovali výzkumníci svou pozornost při zkoumání procesů agenda-setting v průběhu jeho historického vývoje.

Na něj navazuje poslední článek tohoto čísla od Markéty Škodové - *Jaká témata jsou pro veřejnost důležitá? Použití MIP otázky ve výzkumech veřejného mínění*. Seznámíte se v něm s otázkou MIP, jejím využitím ve výzkumech a možnými úskalími jejího pokládání.

Příjemnou četbu vám přeje

Iva Chludilová
iva.chludilova@soc.cas.cz

Příští číslo Sociowebu bude na téma „Historická paměť“ - teorie a výsledky projektů.

«Teorie pro všechny»

»

Veřejné mínění, politika a racionalita¹

Klíčová slova: veřejné mínění, politické názory, demokracie

Veřejné mínění je jakousi specifickou odezvou veřejnosti, je agregátem subjektivních úsudků jednotlivců. V sociologii se míněním většinou rozumí reflektované vyjádření člověka k určitým jevům, zahrnující širokou paletu pocitů, domněnek, poznatků racionálních i méně racionálních atd., které mají do určité míry hodnotící charakter.

Uvažujeme-li specificky o mínění „veřejném“, ocitáme se v poněkud užší perspektivě než takové, která je podstatou obvyklých, zažitých představ. Veřejné mínění můžeme obecně definovat jako rozptýlené stavy vědomí (mínění) veřejnosti nebo velkého počtu obyvatelstva, které se integrují s toky informací a týkají se věcí veřejných. V zásadě ho lze vyčlenit třemi dominantními procesy, které tvoří jeho celkovou kompozici: (a) přeskokování názorů z elitních vrstev, (b) vyvěrání názorů zdola, (c) ztotožnění se s referenčními skupinami. Tato charakteristika se tedy týká výhradně názorů na záležitosti svrchované veřejné a vylučuje názory o „soukromých věcech“. Jde o veřejné mínění, které je aktivní ve veřejné sféře. Výraz „veřejné“ zde neoznačuje jen subjekt (mínění), totiž veřejnost, ale i povahu a oblast názorů, o něž se jedná. V tomto významu je mínění „veřejné“ nejen proto, že je rozptýlené ve veřejnosti, ale i proto, že se týká veřejných věcí, *rei publicae*. Veřejné mínění je zkrátka především politický pojem. Z toho vyplývá, že mínění o veřejných věcech je – a být musí – otevřené vůči informacím o věcech veřejných.

Veřejné mínění tedy přísně vzato musí – má-li zůstat „veřejné“ - rezultovat z „politických názorů, jimiž je podmíněno. Postoje týkající se *politiciá* ale nejsou vrozené, nevznikají „z ničeho“. Odkud tedy pocházejí? Kde se berou? Jakou genezi mají vůle a mínění, které výzkumy jen mechanicky zaznamenávají?

Vzorci politických názorů a požadavků ve veřejném mínění mají podle všeho dva obzvláště důležité základní zdroje. Jednak obraz světa zprostředkovaný médii, a za druhé přímou, bezprostřední zkušenost, vesměs v rámci primárních skupin a pod vlivem názorových vůdců, tj. informovaného a zainteresovaného segmentu veřejnosti.

Jedním z kritérií demokratického procesu zůstává „poučené porozumění“, „osvícené chápání“ či „efektivní (skutečná) účast“, tedy kompetence ve smyslu způsobilosti, určitého souboru základních znalostí, dovedností nebo postojů, které jsou předpokladem schopnosti konkrétního jednání. Tyto podmínky ovšem podle slovního politologa Dahla [1995] nastolují klíčové dilema demokracie, neboť je zároveň zřejmé, že „dostatečné důkazy z několika zemí, spojené s obecným pozorováním značně podporují soud, že politické přesvědčení většiny lidí kdekoli na světě bude pravděpodobně trochu primitivní“.

Walter Lippmann ve své klasické analýze veřejného mínění [1922] poukázal na rozpad politické veřejnosti jakožto sféry kontinuální účasti na rozumovém posuzování veřejné moci. Autonomní, pluralistické a individualizované

¹ Tento text vznikl v rámci projektu "Veřejná a mediální agenda: komparativní analýza tematizace veřejné sféry", financovaného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. projektu IAA700280702).

vytváření veřejného mínění ztrácí charakter nezávislé racionální diskuse o faktech a vzájemné kritické konfrontace názorů. V souladu s dobovými kritiky demokracie vyjádřil domněnku, že většina lidí se v politice nerozhoduje na základě úvah podložené zkušeností, ale pod nevědomým nebo polovědomým vlivem fixovaným zvyky. Veřejné mínění nazval s nemilosrdnou ostrovní nepřítomným a mlčícím „fantomem publika“. Jako jeden z prvních upozornil na vzrůstající vliv moderních médií, která zhušťují všechny informace do stručných hesel (*slogans*) a stavějí tak zeď stereotypů mezi spornými otázkami a občanem, na jehož kvalifikovaný postoj k jednotlivým problémům se čeká.

Mnohé z Lippmannových předpokladů byly později prověřeny v řadě výzkumů kolumbijské a později michiganské školy [Berelson, B., Lazarsfeld, P. F., McPhee, W. N. 1954, Katz, E., Lazarsfeld, P. F., 1955, Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., Stokes, D. E. 1964], které na základě bohatého empirického materiálu ukazují, že informovanost občana a voliče o věcech politických (v neširším smyslu slova) je skromná, ne-li nulová; že jeho mínění vyplývá spíše z jakési politické socializace nebo stranické identifikace, nežli z motivované abstraktní vírou v určitý ideový směr a tváře politiků, kterou nelze označit za racionální – alespoň ne ze zorného úhlu racionality ekonomické. Vše se odehrává v rovině v podstatě intuitivní, kdy rozumový rozbor je nahrazen emocionální symbolikou. S nemalou dávkou oprávnění lze předpokládat, že průměrný volič (s vědomím veškeré relativnosti tohoto termínu) si kupříkladu nevybírá pro koho hlasovat podle programů politických stran či osobních dispozic kandidátů, podle věcné analýzy skupinových a individuálních potřeb či národních zájmů - pouze tuto formu výběru předstírá či se upřímně, byť mylně, domnívá, že právě takto volí.

„Behavioralistická revoluce“ otevřela propast mezi jazykem sociologů politiky a politických filozofů, mezi realitou volebního chování v masové demokracii a obrazem ideálního občana, jehož „výběr“ je koneckonců mentálním aktem autonomní a racionální bytosti, uskutečněný na základě porozumění. Mínění rozvažujícího publika jistě nebylo pro otce liberálně demokratické filosofie jednoduchým *opinion*, nepramenilo z pouhé náklonnosti, nýbrž s jistou mírou soudnosti a znalostí ze soukromého rozvažování a promýšlení *public affairs* a z jejich veřejného diskutování. Odevzdání hlasu bylo chápáno jako završující akt kontinuálního, veřejně řešeného kritického sporu argumentu a protiargumentu [Habermas].

Studie veřejného mínění ve všech demokraciích poskytují, jak již bylo naznačeno, často velmi smutné důkazy o informační bází a „politické gramotnosti“ velké části občanů. Masa obyvatelstva s volebním právem vskutku jen málo plní onen klasický demokratický vzor chování *zoon politikon*: Moderní realitu charakterizuje spíše apatická nepozornost, nezájem, minimální informovanost a zkrácené vnímání. Místo angažovaného, informovaného a

veřejně záležitosti promýšlejícího občana a voliče vykreslil už Joseph Schumpeter [1942: 262] portrét občana naprosto lhostejného, mimoracionálního až primitivního („Když typický občan vstupuje do oblasti politiky, klesá na nižší úroveň duchovního projevu. Argumentuje a analyzuje způsobem, který by v oblasti svých skutečných zájmů ochotně uznal za infantilní. Stává se nanovo primitivem. Jeho myšlení se mění na asociální a emoční...“). Tytéž rysy potvrdil Paul Lazarsfeld v monografii *Volba lidu* [1944]. Ideál demokratického občana je zde ironicky popřen prostřednictvím známého výroku, že uvědomělý, racionální, otevřený a vášní zbavený volič „existuje jen v materiálech předvolebních kampaní, v příručkách občanské výchovy, v kině a v mozku několika idealistů“.

Otázka informační základny veřejného mínění, „problém poznání“ ve smyslu kognitivní kompetence a racionálního uplatňování prostředků vzhledem k cílům, je tedy zřetelně problémem demokracie par excellence [Sartori]. Logika demokratického procesu nutně traktuje rozpor mezi *doxa* a *episteme*, mezi názorem (míněním) a poznáním. Každý výraz autonomního veřejného mínění se totiž v souladu se svým prvotním („osvěcenským“) významem bezpochyby primárně týká právě a jen mínění (*doxa*) nikoli poznání (*episteme*).

Při očekávání *racionálního* veřejného mínění – které se ukazuje jako nedefinovatelné a neexistující – nicméně nelze ztratit ze zřetele rozhodující požadavek svobodně vyjádřeného autonomního veřejného mínění. Zůstává tedy otázkou, zda je vůbec smysluplné v rámci demokratické teorie o racionalitě veřejného mínění hovořit. Jde o nezpochybnitelný axiom demokracie a žádat od běžného občana artikulované, informované a „racionální“ úsudky v oblasti *res publica* pravděpodobně zkrátka nemá valného významu.

Daniel Kunštát
daniel.kunstat@soc.cas.cz

Literatura:

- Berelson, B., Lazarsfeld, P. F., McPhee, W. N. 1954. *Voting*. Chicago: Chicago University Press.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., Stokes, D. E. 1964. *The American Voter. An Abridgment*. New York, London, Sydney: J. Wiley & Sons.
- Dahl, R. 1995. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria Publishing.
- Habermas, J., 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha: Filosofia.
- Katz, E., Lazarsfeld, P. F. 1955. *Personal Influence*. Glencoe: Free Press.
- Lazarsfeld, P. F., Berelson, B. and Gaudet, H. 1944. *People's Choice*. New York: Duell, Sloan and Pearce.
- Lippmann, W. 1922. *Public Opinion*. New York.
- Sartori, G. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: Archa.
- Schumpeter, J. A. 1942. *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper.

»

Protiraketová obrana USA ve světle veřejného mínění²

Klíčová slova: veřejné mínění, obrana

Česká politická scéna je v postoji k americkému systému obrany proti mezikontinentálním balistickým střelám a k záměru vlády USA instalovat jednu z jeho klíčových součástí – základnu s pozemní radarovou stanicí – na území ČR téměř dokonale napolovic rozdělená. První tábor tvoří společenské strany vládní koalice či jejich vedení se svojí nekritickou podporou tohoto projektu (ODS, KDU-ČSL) nebo, v případě Strany zelených, se souhlasem podmiňovaným poskytnutím záruk ze strany USA, že se tento ryze americký systém někdy v budoucnu bude moci stát základem či součástí systému obrany NATO, a deklarací snahy posunout jednání o tomto systému na multilaterální základ v rámci NATO a EU. Kromě vstřícnosti vůči americkému návrhu vládní strany spojuje i odmítavý postoj k eventuálnímu referendu v této záležitosti. Druhý tábor tvoří opoziční sociální demokraté, kteří se po určitém lavírování postavili proti výlučně americkému a unilaterálně, bez předchozí širší dohody implementovanému systému, jehož přesný účel a potenciální mezinárodněpolitické a vojenskostrategické důsledky jsou nejasné, a komunisté striktně odmítající jakoukoli formu americké vojenské přítomnosti na českém území. Obě opoziční strany myšlenku referenda v této věci podporují. Poměr sil mezi oběma tábory na parlamentní půdě a tím patrně i další osud projektu tak do značné míry závisí na tom, zda vládní strany budou mít i v tomto ohledu podporu dvou poslanců z řad ČSSD, kteří dříve umožnili vládě získat důvěru v Poslanecké sněmovně, a zda jednotlivé poslanecké kluby zachovají v postoji k této otázce jednotu. Mimo jiné i v tomto ohledu může nikoli bezvýznamnou roli v následujících měsících sehrávat veřejné mínění a jeho vývoj. A co si vlastně česká veřejnost o celé záležitosti myslí?

Výsledky všech doposud uskutečněných šetření v tomto směru ukazují, že občané jsou v postoji k myšlence umístit na území ČR část amerického „protiraketového deštníku“ méně rozdělení než stávající politická elita, přičemž výrazná většina z nich takovou možnost odmítá. V září 2006, tedy dlouho před tím, než americká vláda poslala svoji oficiální notu se žádostí umístit v Brdech radarovou stanicí, a i před tím, než se objevila nějaká přesnější informace o tom, o kterou součást protiraketové obrany by zde mělo jít, se na možné vybudování americké základny protiraketové obrany v ČR dotazovalo CVVM³. V tehdejší šetření 62 % dotázaných vyjádřilo s případným zřízením základny u nás

nesouhlas, z toho 36 % „rozhodně“, podporu tomuto kroku naopak vyjádřilo 24 % respondentů, v tom pouze 5 % „rozhodně“. Po uveřejnění tehdejších výsledků, k němuž z technických důvodů souvisejících s realizací dotazníkového šetření a zpracováním dat došlo až počátkem října 2006, kdy se již objevily zprávy o tom, že v případě ČR by se s největší pravděpodobností mělo jednat právě o radar, se objevily četné spekulace o tom, že postoj občanů k radaru by mohl být poněkud vstřícnější, ale ty se v žádném případě nepotvrdily. V letošním únorovém výzkumu⁴ se CVVM dotázalo na postoj k umístění radaru americké protiraketové obrany na území ČR se statisticky identickým výsledkem, jaký byl zaznamenán v případě podobného dotazu na nespécifikovanou základnu v září 2006, když 61 % dotázaných s radarem na českém území nesouhlasilo (38 % rozhodně) a 25 % vyjádřilo souhlas (6 % rozhodně).

Podrobnější rozbor dat z šetření přitom ukazuje, že z hlediska politické orientace a stranických preferencí sice existují určité diference v postoji k eventuální americké vojenské instalaci na českém území, ale zdaleka nikoli tak výrazné, jak by se dalo vzhledem k vyhraněným stanoviskům jednotlivých stran předpokládat. Jedinou skupinu, kde zřízení americké radarové základny má relativně vyšší podporu, představují příznivci ODS, přičemž ani mezi nimi tento postoj není převažující. Voliči ostatních parlamentních stran pak myšlenku radaru americké protiraketové obrany na území ČR v naprosté většině odmítají.

Oba uskutečněné výzkumy CVVM kromě samotného postoje k americké základně či k radarové stanici protiraketového systému zjišťovaly i názory občanů na některé případné důsledky jejich umístění v ČR, eventuálně na důsledky zřízení protiraketové obrany USA jako takové, což představuje poměrně důležitý prvek jak z hlediska motivace stávajících postojů, tak z hlediska dalšího možného vývoje těchto postojů v závislosti na probíhající diskusi a argumentech pro či proti radarové stanici a celému systému protiraketové obrany. Ukazuje se především to, že při současném stavu informovanosti o celé problematice, která je velmi omezená a zatížená řadou politických pseudoargumentů, stereotypů a klíšé z obou stran, dominantní roli v postoji k celému systému a k dislokování některé jeho části v ČR hraje samotná bezpečnost země a jejích občanů. Stoupenci umístění radaru na českém území věří, že celý protiraketový systém bude ochraňovat i nás a že zvýší naši bezpečnost. Naopak odpůrci v něm v naprosté většině vidí potenciální riziko, protože americká základna může např. přitahovat pozornost ze strany teroristů a v případě eventuálního konfliktu, v němž by mohly hrát roli mezikontinentální balistické střely, by se radarová stanice, bez které je celý systém protiraketové obrany slepý a zcela nepoužitelný, téměř nepochybně stala jedním z prvních cílů nepřátelského úderu. Data

² Tento text vznikl v rámci projektu "Veřejná a mediální agenda: komparativní analýza tematizace veřejné sféry", financovaného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. projektu IAA700280702).

³ Data jsou z výzkumu Naše společnost 2006, šetření 06-09.

⁴ Data jsou z výzkumu Naše společnost 2007, šetření 07-02.

z únorového šetření ukazují, že 22 % dotázaných si myslí, že by radar bezpečnost ČR ovlivnil příznivě, podle 16 % by jeho vliv v tomto směru nebyl ani příznivý, ani nepříznivý a 54 % předpokládá, že by umístění radaru v ČR mělo na její bezpečnost vliv negativní. Kromě toho šetření ukázalo, že se česká veřejnost v naprosté většině shoduje v názoru, že umístění amerického radaru na našem území by mělo příznivý vliv na vztahy ČR se Spojenými státy, převažuje i mínění, že příznivý vliv by se mohl projevit i ve vztazích s dalšími spojenci v rámci NATO. Pokud jde o vztahy s dalšími státy, tam už se názory na dopad případného umístění radarové stanice v ČR viditelně rozcházejí, i když mínění o negativním vlivu je relativně nejčastější. Zatím velmi malé povědomí a názorová ukotvenost zde existuje v případě eventuálních důsledků existence americké protiraketové obrany či umístění některé jeho části na území ČR na celkové mezinárodní vztahy, globální vojenskostrategickou rovnováhu či stávající systém mezinárodní kontroly zbrojení. Právě v těchto oblastech může být ukryt značný potenciál pro případné posuny veřejného mínění v důsledku diskusí o celé problematice, jež bezpochyby budou v nadcházejícím období následovat.

V otázce referenda k umístění americké radarové základny v ČR se česká veřejnost většinou kloní v jeho prospěch. V únorovém výzkumu se 72 % dotázaných vyslovilo pro uspořádání referenda, 19 % je naopak proti tomu. Proti uspořádání referenda v této otázce se přitom až na výjimky vyjadřují pouze stoupenci základny.

Jan Červenka
jan.cervenka@soc.cas.cz

»

Agenda-setting⁵

Klíčová slova: agenda-setting, veřejnost, média

Agenda-setting⁶ je teoretický koncept původně zkoumající vliv tematické struktury mediálních obsahů na postoje veřejnosti. V současnosti výzkumy agenda-setting zahrnují širokou škálu různých směrů, přičemž za společnou charakteristiku můžeme označit snahu o popis vzájemné interakce politické sféry, médií a veřejnosti.

Za zakladatele systematického bádání na poli agenda-setting je označována dvojice amerických vědců Maxwella McCombse a Donalda Shawa a jejich studie z roku 1972, nazvaná *Chapel Hill Study*. Autoři svůj

předpoklad formulovali následovně: „Masová média nastolují agendu pro každou politickou kampaň tím, že ovlivňují míru důležitosti názorů k politickým tématům“ [McCombs&Shaw, 1972:177]. Základem konceptu agenda-setting je tedy přesvědčení, že masová média výběrem (ať už záměrným či nezáměrným) zprostředkovaných témat ovlivňují míru důležitosti, jakou těmto tématům přikládá veřejnost. První výzkumy procesů agenda-setting se soustředily především na potvrzení vztahu mezi pozicemi zpráv (témat) v médiích – na jejich frekvenci a rozsah pokrytí – a pozicemi stejných témat u veřejnosti. Tyto výzkumy jsou označovány jako analýzy prvního stupně [Weaver, McCombs, Shaw 1998] Mezi studie sem spadající můžeme zařadit například první výzkumy McCombse a Shawa [1972, 1977] a G. Ray Funkhousera [1973]. Pro tato šetření bylo typické použití kvantitativních analytických metod, především frekvenční obsahové analýzy a dotazníkových šetření [o tzv. MIP otázce viz např. Škodová 2007].

V další fázi vývoje se v tzv. analýzách druhého stupně pozornost výzkumníků postupně přesunula od míry důležitosti připisované jednotlivým tématům ke zkoumání rámců, v nichž jsou témata zobrazována. Jinými slovy, analýzy druhého stupně se nesoustředí pouze na to, která témata jsou zobrazována, ale zájem se přesouvá i na zkoumání způsobů, jakými jsou tato témata zobrazována. Mezi ústřední pojmy analýz druhého stupně patří *framing*⁷ a *priming*⁸. Typický je příklon ke kvalitativním analytickým metodám [viz například Entman 1993; Iyengar 1991].

Pro třetí významnou skupinu prací mapujících procesy agenda-setting je určující zájem o tzv. intermediální nastolování agendy [Weaver, McCombs, Shaw 1998]. Tedy o mechanismy, pomocí nichž je nastolována mediální agenda. Výzkumy tohoto typu se soustředí na popis způsobů, jakými média vybírají témata, jak mezi sebou přebírají informace, případně nakolik dominantní média ovlivňují agendu ostatních médií.

Patrně nejčastěji zmiňovanou kategorizaci konceptu agenda-setting vypracovala dvojice autorů J. Dearing a E. Rogers [1996]. V procesu nastolování témat určili tři hlavní segmenty: mediální, veřejnou a politickou agendu. Výzkumy agenda-setting se pak liší podle toho, který z těchto segmentů označují za dominantní ve zkoumaném procesu. První výzkumy se soustředily především na hledání kauzálního vztahu mezi mediální a veřejnou agendou. V dalších fázích je patrný zájem o mediální agendu a její vnitřní dynamiku, přičemž v poslední době je kladen důraz na zkoumání vzájemné interakce mezi politickou agendou a budováním agendy mediální.

⁵ Tento text vznikl v rámci projektu "Veřejná a mediální agenda: komparativní analýza tematizace veřejné sféry", financovaného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. projektu IAA700280702).

⁶ Nejčastěji překládáno jako nastolování témat, případně nastolování agendy.

⁷ Rámování (framing) představuje výběr určitých atributů, které jsou zdůrazněny. Popisované události rámuje nejen média, ale i příjemci. Rámování tak můžeme vnímat i jako možná schémata interpretace události příjemcem.

⁸ Například zdůrazňování určitých podrobností k události, zdůraznění vlastností aktéra a podobně.

Literatura:

- Dearing, J. W., Rogers, E. M. 1996. *Agenda-Setting*. London: SAGE Publications.
- Entman, R. 1993. „Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm“, *Journal of Communication* 43: 51-58.
- Funkhouser, G. R. 1973. „The issue of the sixties: An exploratory study in the dynamics of public opinion“. *Public Opinion Quarterly* 37 (1): 62-75.
- Iyengar, S. 1991. *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: University of Chicago Press.
- McCombs, M. E., Shaw, D. L. 1972. „The agenda-setting function of the mass media“. *Public Opinion Quarterly* 36: 176-187.
- Shaw, D. L., McCombs, M. E. 1977. *The Emergence of American Political Issues: The Agenda-Setting Function of the Press*. St. Paul, Minn.: West Publishing Company.
- Škodová, M. 2007. „Jaká témata jsou pro veřejnost důležitá? Použití MIP otázky ve výzkumech veřejného mínění“. *Socioweb* 3/2007.
- Weaver, D. H., McCombs, M. E., Shaw, D. 1988. „International Trends in agenda-setting Research“. Pp.189-203 in Holtz-Bacha, Ch. (ed.), *Wie die Medien die Welt erschaffen und wie die Menschen darin leben*. Opladen/Wiesbaden: Westdeutsche Verlag GmbH.

»

Jaká témata jsou pro veřejnost důležitá? Použití MIP otázky ve výzkumech veřejného mínění⁹

Klíčová slova: veřejnost, MIP otázka, agenda-setting

„What do you think is the most important problem facing this country today?“ – Jaký je podle vás nejzávažnější problém, kterému v současnosti čelí naše země? Tato otevřená otázka, tzn. otázka, která na rozdíl od otázek uzavřených neobsahuje výčet možných odpovědí, se ve výzkumu veřejného mínění v různých modifikacích používá od 30. let minulého století; např. Gallupův ústav ve Spojených státech ji ve svých šetřeních pokládá pravidelně od roku 1935 [MIP Now... 2005]. Postupem času a frekvencí jejího užívání se pro ni vžilo označení MIP otázka, jež je zkratkou výrazu „most important problem“.

Od začátku 70. let jsou data z MIP otázek hojně využívána především ve výzkumech agenda-setting [první studie o nastolování témat nabídli McCombs, Shaw 1972 a Funkhouser 1973], které se zaměřují na nastolování, distribuci a nověji též na zarámování, kontext

(*framing*) a nastartování, podnícení (*priming*) témat ve společnosti. Vrcholy pomyslného trojúhelníku, v němž se témata pohybují či naopak absentují, tvoří média, veřejnost a politika. Někteří současní teoretici přidávají k „trojčlence“ veřejná, mediální a politická agenda ještě agendu korporátní [viz např. Berger 2001]. Kromě toho, že pomocí MIP otázek lze definovat „význačnost“ (*salience*) toho kterého tématu ve veřejnosti, velké množství prací publikovaných v posledních třiceti letech pracuje s MIP otázkou jako měřítkem dopadu mediální agendy na agendu veřejnou.

Zkoumání veřejné agendy můžeme v zásadě rozdělit do dvou kategorií: 1. výzkumy hierarchické, které zkoumají pořadí témat v jednom časovém bodě, a 2. výzkumy longitudinální, zaměřující se na vývoj jednoho či více témat v daném časovém úseku. MIP otázky se používají v obou typech šetření. V longitudinálních výzkumech však vyhodnocování získaných dat výrazně komplikuje fakt, že odpovědi oslovených se v průběhu času mohou velmi lišit [Nečas 2006], což představuje problém hlavně při vytváření kódových klíčů (analytici se tedy například musí ptát: „Kdy vytvářet nový kód? Když dané téma zmíní jeden respondent? Deset? Sto?“).

Kritikové [Geer 1991; Schuman et al. 1986] vytýkají otevřeným MIP otázkám zejména to, že na relativně neznalé, neinformované respondenty kladou přemrštěné nároky a že tedy očekávání výzkumníků může být vzhledem k realitě nadhodnocené. Na další úskalí užití otevřených otázek upozorňuje Craig [1985: 284, cit. dle Soroka 2002], když tvrdí, že „počet a obsah odpovědí na otevřené otázky může být ovlivněn mnoha faktory, jako jsou třeba ideologické a politické přesvědčení respondentů či jejich vyjadřovací schopnosti“. Kritikové také v souvislosti s používáním MIP otázek poukazují na tendenci dotazovaných odpovídat v rámci stejných témat, které nastolily otázky uzavřené. Tomu se dá ovšem podle našeho názoru snadno předejít tím, že se MIP otázka položí na začátku každého dotazníkového šetření, jak tomu je i v omnibusu Centra pro výzkum veřejného mínění AV ČR (CVVM).

Součástí „Základních ukazatelů“ každého kontinuálního šetření CVVM byla od listopadu roku 2001 otázka „Jaké tři události z poslední doby považujete Vy osobně za nejvýznamnější?“, jejíž přínos pro výzkum veřejné agendy byl na základě zkušeností přinejmenším sporný. Její formulace totiž respondentům umožňovala zmiňovat témata a události ze soukromého života, což také mnozí oslovení činili. Vzhledem k tomu, že data nebyla a ani nemohla být dostatečně vytěžována, pokládají od března roku 2006 tazatelé CVVM otázku „Jaké tři celospolečenské události z poslední doby považujete Vy osobně za nejvýznamnější?“

Například ve výzkumu CVVM z února 2007 zmínilo 16 % respondentů jako nejdůležitější událost to, že vláda získala důvěru, pro 15 % z nich patřila mezi nejvýznamnější události

⁹ Tento text vznikl v rámci projektu „Veřejná a mediální agenda: komparativní analýza tematizace veřejné sféry“, financovaného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. projektu IAA700280702).

sebevražda hudebního skladatele Karla Svobody a pro 12 % úmysl Spojených států zřídit v ČR vojenskou základnu a umístit zde protiraketové radary. Desetina lidí jmenovala mezi nejvýznamnějšími událostmi trestní stíhání vicepremiéra Jiřího Čunka a 4 % oslovených nejružnější sportovní šampionáty, soutěže či úspěchy českých sportovců.

Markéta Škodová
marketa.skodova@soc.cas.cz

Literatura:

Berger, Bruce K. 2001. „Private Issues and Public Policy: Locating the Corporate Agenda in Agenda-Setting Theory.“ *Journal of Public Relations Research* 13: 91-126.

Craig, Stephen C. 1985. „Partisanship, Independence, and No Preference: Another Look at the Measurement of Party Identification.“ *American Journal of Political Science* 29:274-290.

Funkhouser, G. Ray. 1973. „The Issues of the Sixties: An Exploratory Study in the Dynamics of Public Opinion.“ *Public Opinion Quarterly* 37:62-75.

Geer, John G. 1991. „Do Open-ended Questions Measure 'Salient' Issues?“ *Public Opinion Quarterly* 55:360-370.

McCombs, Maxwell E., Shaw, Donald L. 1972. „The Agenda-Setting Function of the Mass Media.“ *Public Opinion Quarterly* 36, no. 2: 176-85.

MIP Now and Then. 12. 10. 2005. Videoarchív Gallupova ústavu.
<http://www.galluppoll.com/videoArchive/?ci=19186&pg=>

Nečas, Vlastimil 2006. „Agenda-setting. Teoretická východiska“. Pp. 79-89 in Kunštát, Daniel (ed.), *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Soroka, N. Stuart 2002. *Number of Responses and the Most Important Problem*. Nuffield College Politics Working Paper 2002-W34. Oxford: University of Oxford.

<http://www.nuff.ox.ac.uk/Politics/papers/2002/w34/Soroka%20MIP%202002.pdf>

Schuman, Howard, J. Ludwig, J. A. Krosnick 1986. „The Perceived Threat of Nuclear War, Salience, and Open Questions.“ *Public Opinion Quarterly* 50: 519-36.

»

« Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., dne 1. 3. 2007 » « Šéfredaktorka: Marta Kolářová »
« Redakční rada: Daniel Čermák, Iva Chludilová, Yana Leontiyeva, Hana Maříková, Lukáš Novotný, Petra Rakušanová, Natalie Simonová, Petr Sunega, Petra Šalamounová » « Technická redaktorka: Anna Gabrielová »
« Adresa: SOCIOWEB, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 222 221 662, e-mail: socioweb@soc.cas.cz » « ISSN 1214-1720 »

« © Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha »